

Ez a tervezet, ha a parlament elé kerül, és meg is szavazzák, számos problémát megoldott volna.

Nem így történt. Alig készült el az új tanügyi törvény tervezete, máris felülvizsgálatra szorult. A szöveg néhány hónap alatt érvényét veszítette, az új variánst most dolgozzák ki. Ez utóbbi változathoz egyelőre csak részletek ismeretesek, az viszont bizonyos, hogy a munkának az ország kisebbségeit leginkább érintő és érdeklő része még nem készült el.

Semmi sem változott hát. Hogy az új tanterv milyen lehetőségeket és jogokat biztosít majd a nemzeti kisebbségek történelmének tanítására, az a jövő titka. Mindenesetre a Bolyai Társaság kezdeményezésének sikertelensége, illetve a korábbi tervezet mostani újragondolása nem sok optimizmusra ad okot.

PÁPAI ZSOLT

Iskolaújságok

avagy az erdélyi diák-önszerveződés új formája

Mindenekelőtt le kell szögezelnünk: erdélyi diáklapokról vagy erdélyi magyar diáklapokról beszélni egy és ugyanaz. Alig jelent meg egy-két román iskolaújság és azok is többnyire halva születtek, belefulladásokba a kezdeti nehézségekbe. Más nyelven megjelenő, működő diáklapokról nem tudunk. A magyar diáklapok száma ellenben már túllépte a harmincat, és folyamatosan tovább növekszik. Ez a bemutatás nem vállalkozhat arra, hogy megmagyarázza ezt a jelenséget, hiszen ködös fejtegetésekbe, filozófalgatásokba torkollana az írás. Inkább azt szeretné kideríteni, hol a helye, mi a szerepe a többszáz éves tanintézetekben ezeknek az egy-két éve felbukkant újságoknak, hogyan fogadják azokat tanárok és diákok. Végül pedig minél többet meg szeretnénk tudni arról az önszervező tevékenységről, melynek során létrejöttek ezek a kis tollforgató közösségek.

Először álljon itt egy összehasonlítás az iskolaújságok és az iskolai diáktanácsok (a diák-önszerveződés másik jelentős formája) helyzete között, valamint néhány általánosabb tudnivaló, amely hozzásegíti az olvasót ahhoz, hogy „szakértőbb” szemmel vizsgálhassa a kérdést.

Ezek a kis szerkesztőségek valóban az erdélyi diákönnszerveződés egyik legtisztább formájának tekinthetők. A diáktanácsok (Magyarországon diákpárlamentek) létrejöttébe, fejlődésébe hamar beleszólt a Makosz (Romániai Magyar Középiskolások Szövetsége), amely felülről próbálta összefogni, támogatni ezeket, és így mesterséges légzéssel életben tartott sok olyan iskolai diákszervezetet is, amelynek csak néhány lelkes, felülről ki-nevezett tagja volt.

Az iskolaújságok viszont árva gyerekek. Itt igazán érvényesül a kapitalista dzsungel törvénye. Ezek közül csak az marad talpon, amelyik meg tud küzdeni a felnőtt lapoknál sem ismeretlen nehézségekkel.

Ugyanakkor a diáklapok helyzete könnyebb mégis, mint a diáktanácsoké. Nagyon könnyen megfogalmazható a cél: a következő lapszám elkészítése, illetve megjelentetése. Mivel létezése – a megjelent lapszámok – egyszerűen bizonyítható anyagi támogatáshoz is könnyebben juthat. A tanárok és általában az idősebb generáció rokonszenvét is könnyebben kivívhatja, nem úgy mint a diáktanácsok, melyekről sohasem tudni, hogy épp mit „szervezkednek”.

Létezése olykor csalóka is lehet. Sokan szívesen mutogatják mint az iskolában lüktető diákélet tárgyi bizonyítékát. De a megjelent számokat gyakran mindössze egy-két lelkes diák házi feladatként, kötelességtudóan írja-szerkeszti.

Ezeknek a lapoknak nincsenek elődjük. Bár egy-két iskolában működtek régebb is diákfolyóiratok, jórészt önképzőkori lapok (Hajnal – Báthory István Liceum, Fialat Szívvel – Brassai Sámuel Liceum, Kolozsvár) de a maiak semmiképp sem tekinthetők a folytatásuknak, mert kizárólag diákerőből, tanári segítség nélkül jöttek létre.

Tíz erdélyi iskolaújság főszerkesztőjének illetve szerkesztőjének tettem fel néhány kérdést (a három kolozsvári folyóirat esetén ezekhez még egy kiegészítő kérdés is járult), remélve, hogy válaszaik összehasonlítása és elemzése hozzásegít az erdélyi diáklapok helyzetének bemutatásához.

Igyekeztem a lapokat úgy kiválasztani, hogy azok az országrész valamennyi területét képviseljék, legyenek köztük jól és kevésbé jól működő, régi (tehát három évnél idősebb) és nemrég indult lapok, képviseljék a nagyvárosok nagy liceumait (Magyarországon gimnáziumok) és a vidéki iskolákat, valamint a reál és humán profilú tanintézményeket.

A tíz kiválasztott újság (az interjúk készítésének sorrendjében):

Juventus	Bartók Béla Liceum	Temesvár
Tentamen	Bolyai Farkas Liceum	Marosvásárhely
Haladjunk	Bethlen Gábor Kollégium	Nagyenyed
Stafilokopé		Gyergyószentmiklós
Tintaszósz	Kölcsey Ferenc Liceum	Szatmárnémeti
Képződmény	Benedek Elek Tanítóképző	Székelyudvarhely
Kavics	Ady Endre Liceum	Nagyvárad
Talentum	Református Kollégium	Kolozsvár
Világnégyzet	Apáczai Csere János Liceum	Kolozsvár
Kotta nélkül	Báthory István Liceum	Kolozsvár

Az első kérdés: „Szerinted mennyiben befolyásolja – ha befolyásolja – az iskolai életet az újságotok?”

A válaszok nagy része – szám szerint hét – azt tükrözi, hogy az iskolaújságoknak nincs nagy hatása az intézet életére. Ám a valóság nem egyszer mást mutat. Kiemelném a temesvári Juventus példáját. A lap főszerkesztője az előbbiekhöz hasonlóan válaszolt, s hozzátette, hogy a diáklapok csak jelentéktelen mértékben változtathatnak az iskolai életen. A tizedik osztály például – miután keményen kritizálták a lapban az egyes osztályok passzivitását – „csakazértis” megszervezték a következő diákfesztivált. Ez bizony hatékony befolyást jelent, még akkor is, ha a lap szerkesztői nem így látják.

A Szatmáron nemrég megjelent Tintaszósz képviselője az első kérdésre rögtön rávágta, hogy „Hát persze, hogy befolyásolja!” majd amikor jobban elgondolkozott ezen, rájött, hogy nem tudja állítását érvekkel alátámasztani.

A második kérdés „Mi a célja a lapotoknak?” mindenkit meglepett, egyesek egyenesen igazságtalannak, cinikusnak találták.

A megkérdezettek általában két módon reagáltak erre a kérdésre. A szerkesztőknek kevesebb mint a fele mérte fel higgadtan a feladatokat. Ők általában egy hármas célt jelöltek meg: informálás, kultúraterjesztés és szórakoztatás. Ezek a válaszok azt feltételezik, hogy a szerkesztők egy egészségesebb diákéletet tudhatnak a hátuk mögött. Mintaszerűnek tekinthető az udvarhelyi Képződmény főszerkesztőjének válasza: „Nálunk a sulilap, a Képződmény csak egy színfolt. Egy a sok közül”.

Voltak, akik az előbb felvillantott lehetőségbe kapaszkodva a diákélet fellendítését vagy az ő szavaikkal a „diákság felrázását”, a „passzivitás legyőzését” jelölték meg célként. Úgy érezték, magyarázkodniuk kell, hiszen többen közülük (Haladjunk, Stafilokopé, Kavics, Kotta Nélkül, Tentamen) azt állították az előbbi kérdésre válaszolva, hogy az újság még nem ért el eredményeket ezen a téren. A magyarázkodás csak a szerkesztők felelősségtudatát jelzi, kissé túlzott elvárásaikat saját magukkal szemben, no meg egy nagy úrt az iskola diákéletében, melyet – szerintük – a diáklapnak volna feladata kitölteni.

A harmadik kérdéssel a szerkesztőség felépítéséről, a szerkesztők számáról, a döntéshozatal felől érdeklődtem.

Meglepő volt, hogy négy folyóiratnál azonos a szerkesztők száma: hét. Természetesen négy jól működő lap hét szerkesztővel dicsekedhet a *Juventus*, a *Tentamen*, a *Világnégyzet* és a *Képződmény*. Van köztük olyan is, amelynél a szerkesztőség felépítése már szinte olyan mint a „nagyoké”. A *Tentamen*nek van főszerkesztője, szerkesztőségi titkára, menedzsere, mindegyik jól meghatározott munkakörrel. E szerkesztőségek képviselői egytől egyig azt állították, hogy a döntés nem egy, hanem hét ember kezében van.

Érdekes, hogy a főszerkesztők közül többen is úgy gondolták, mentegetőzniük kell funkciójuk miatt. „A nyomda és a támogatók követelik meg, hogy legyen főszerkesztő...” (*Tentamen*), „Amiért főszerkesztő vagyok, még nem kell azt hinni, hogy én döntök!” (*Képződmény*). Elborzadnak (néha még a szükséges) hierarchia gondolatától is, és ha tehetik, elutasítják azt. A többi „szerkesztőség”, egy kivételével, egy, két, legfeljebb három tagot számlál.

„Hogyan viszonyul a tanári kar, valamint az iskola vezetősége a laphoz?” – hangzott a negyedik kérdés.

A tanári karokról többnyire pozitív képet adnak a válaszok. Az iskolák vezetősége attól függően támogatja a lapot, hogy mennyire tartja jelentős tényezőnek az iskola életében.

Az ötödik kérdés az olvasókkal történő kapcsolattartásra vonatkozott: „Miként kaptok visszajelzéseket az olvasók véleményéről?” A válaszok túlnyomó többsége itt csak a folyosói kritikára utal. Csak két lap folytatott a tíz közül közvéleménykutatást. A szatmári *Tintaszósz* előbb igényfelmérést készített, és csak ezután indult.

Az utolsó kérdés csak a kolozsváriaknak szólt: „Mit jelent számotokra az, hogy Kolozsváron még létezik a tiéteken kívül három iskolaújság?” A kolozsváriak kivétel nélkül megemlégtették a lapcserét, az egymás lapjából történő ollózást, a kölcsönös terjesztést. Ám amikor arról fagattam őket, hogy stílusban, gondolkodásmódban nem befolyásolják-e egymást a lapok, vagyis a szerkesztők, akkor egy kicsit meglepett a határozott kijelentés, hogy nem, és ez így van rendjén.

Hadd álljon itt befejezésül a *Világnégyzet* szerkesztőjének véleménye: „Az iskolalapoknak eléggé elszigetelteknek kell lenniük. Az iskolák problémái, gondjai azonosak, de ezeket mindenkinek otthon, saját magának, egyedi módon kell felfedeznie...”

ZÁGONI BALÁZS

Mi az, hogy „magyar gyermekirodalom”?

Minden nemzet, minden nyelvi kultúra természetes módon hajlik arra, hogy a maga irodalmát és gyermekirodalmát túlbecsülje. Azon nőtt fel: szellemi anyatejéhez tartoznak azok a mesék, legendák, az először olvasott – szívdbogva végigolvasott – ifjúsági regények, melyeket nemzedékek adnak tovább egymásnak. Jóllehet mindig nőnek új hajtások e legkisebbek, sarjadó korban lévőknek szánt irodalom ágain, de a mondókák, a versek, a lélek tájait először megvilágító mesék és regényes művek klasszikussá érett köre viszonylag állandó marad. Az angol anyanyelvű gyerek számára talán a nonszenszvers, az Alice csodaországban vagy Tolkien Babója, a dánnak talán *Andersen*, az orosznak az ősztyeppeli legendák vagy Igor herceg csatái, a karibi szigeten felnövőnek meg talán a nagymamák vagy az írók szötte tengeri legendáriumok teremtik meg a képzeletvilág, az irodalmi ízlés alaprtegeit. A magára adó magyar ember – anya, apa, tanító, óvónő, könyvtáros – szívében is természetes a hajlam, hogy az anyanyelv szavaival együtt (vagy alig később) saját kultúrája és irodalma legszebb értékeit örökítse tovább – esti mesélés, első lapozgatás, meseóra vagy ajánlattevő beszélgetés csendes perceiben. A fordítás ugyanis mindig átszűr, rostál, adoptál – kivételes az olyan eset (bár a magyar gyermekek olvasói világában igen sok példa akad rá!), hogy más nemzet irodalmában született mű úgy tudjon megszólalni, mintha egészen saját lenne, mintha anyanyelvi tudatunk szellemében született volna.

Ha nem tudom önöket – igaz, nem is akarom igazán – magyar gyerekké átvarázsolni, ha nem vagyok képes az itt ülő hallgatóságot leültetni gyermeki szívvel egy magyar „mesefa” alá, akkor kérem, nézzék el nekem, hogy elfogult képet rajzolok a magyar gyermek-